

Forord

For langt de fleste børn og unge kom uddannelse til at spille en stadig rolle og optage mere af deres tid i løbet af det 20. århundrede. Endnu omkring 1920 var det under 5 % af en 7-classes årgang, som fortsatte undervisningen efter den undervisningspligtige alder, men det ændrede sig markant i løbet af århundredet. Et stigende antal tog en ungdomsuddannelse, og mange fortsatte på en videregående uddannelse. Denne udvikling er fortsat ind i det 21. århundrede, hvor over 90 % af ungdomsårgangene gennemfører en ungdomsuddannelse, og hvor mere end 10 % af befolkningen mellem 15 og 69 år har en lang videregående uddannelse i dag.

Hele ungdomsuddannelsesområdet havde en voldsom ekspansion igennem hele det 20. århundrede; det gjaldt særligt gymnasie- og handelsskolerne, men også på de tekniske skoler skete mere end en firedobling af elevtallet. Hvor der i 1915 var 48 gymnasier med omkring 2600 elever, gik der lidt over 73.000 elever på de 151 gymnasier i 1995. Også på handelsskolerne voksede antallet af elever fra ca. 7.800 til 74.600 i samme periode, selvom antallet af institutioner formindskedes. Samme udvikling prægede antallet af tekniske skoler, der gik fra 242 i 1915 til 52 i 1995, men elevtallet steg til gengæld fra 18.400 til 65.000 i perioden. Den samme udvikling kunne man tillige følge på de videregående uddannelser, som udviklede sig fra elite- til masseinstitutioner. De 17 seminarier i 1915 havde 1.500 (hovedsageligt mandlige) elever – 80 år senere gik der 28.000 unge mænd og kvinder på de 51 lærer- og pædagogseminarier. Universitetet forandrede sig fra at være en institution for de få – 482 nye studerende i 1906 på det ene universitet – til 11.900 nyoptagne i 1995 på et flertal af universiteter.

Ekspansionen betød bl.a., at der kom en mere bred elevsammensætning, der fik indflydelse på og ændrede uddannelserne og undervisningsformerne. I første omgang vandt kvinderne mere og mere frem i gymnasiet og endte med at udgøre flertallet, en tendens, som også gjorde sig gældende ved mange af de videregående uddannelser. Ligeledes begyndte børn fra ikke-akademiske hjem at tage en videregående uddannelse. Senere fulgte en stigende andel børn med andre sproglige og kulturelle baggrunde end dansk. Endelig blev en større andel af børn og unge med forskellige fysiske og psykiske udfordringer og handicaps deltagere i alle slags uddannelser bl.a. ud fra en politisk vilje til større inklusion.

I dette temanummer af *Uddannelseshistorie* bringes fem artikler, der på forskellig vis kaster lys over flere af disse udviklinger. I en indledende artikel redegør Jesper Eckhardt Larsen og Christian Larsen for de forklaringsmodeller, som uddannelsessociologer og uddannelseshistorikere har anvendt til at forklare uddannelsessystemernes ekspansion i det 20. århundrede.

Herefter vender vi os mod folkeskolen og dens lærerstab. Karen Egedal Andreaesen og Christian Ydesen undersøger i deres artikel baggrunden for oprettelsen af Statens Pædagogiske Forsøgscenter i 1964, der var tiltænkt i en central rolle det pædagogiske og uddannelsespolitiske landskab, herunder ikke mindst den politiske ambition om at gøre det 8. og 9. skoleår obligatorisk. Folkeskolens lærere og lærerinder spillede en vigtig rolle i udviklingen af den offentlige grundskole og af civilsamfundet. Jesper Eckhardt Larsen beskriver i sin artikel den særlige rolle, som lærerne spillede i lokalsamfund i Danmark og Norge ca. 1880-1920, og dennes bredere følger for lærerkulturer og læreruddannelse også senere i det 20. århundrede.

I Henning Bros artikel følger vi udviklingen af det moderne gymnasium i hovedstadsområdet, hvor gymnasier i store dele af perioden blev etableret og drevet uden nogen form for koordination. Artiklen undersøger, hvorfor det almene gymnasietilbud fik en geografisk ujævn fordeling, og hvordan det påvirkede befolkningens adgang til at tage en ungdomsuddannelse.

Sidste artikel inden for temaet er Harald Jarnings undersøgelse af, hvordan masseuddannelse med skiftede pejlemærker har ændret de videregående fra 1960'erne til i dag. Et centralt spørgsmål har gennem perioden været, om de nye typer af videregående uddannelser skulle ligne eller adskille fra sig universiteterne.

Uden for tema kaster Morten Meissner lys over Duborg-Skolens måde at arbejde med elever, der på en og samme gang er både danske og tyske. Gennem interviews med lærere på skolen fokuseres der på, hvorledes formelle, didaktiske positioner opfattes af lærerne i den konkrete undervisning af eleverne.

Ud over artiklerne bringer vi som altid Signe Holm-Larsens meget nyttige overblik over uddannelserne i det forløbne folketingsår, ligesom der er en oversigt over ny uddannelseshistorisk litteratur i 2018. Endelig bringer vi anmeldelser af en række af nyudgivelserne. *Uddannelseshistorie 2019* afsluttes med formandens beretning.

Der skal lyde en varm tak til FKK og Danske Professionshøjskoler for støtte til dette temanummer.

God læselyst!

Christian Larsen og Christian Vollmond
Temaredeaktører for *Uddannelseshistorie 2019*.